

Câu chuyện tự nhiên cũng lên tới những vùng cao rộng, ở đó chắc có những luồng gió tinh thần. Mọi người tôi thành ra Socrate, Tăng T , Abélard, Merleau-Ponty và Conant.

GS Trần Ngọc Ninh (tên thật: Uyên Nguyên)

Trích [Tình Thế N đ i h c, S 5, Tháng Năm 1964]

LTS_ Bài viết dưới đây, bàn về Đ i h c. Nội dung súc tích, viết cho những người mới bắt đầu học triết học khá cao. Với những đức giáo không có căn bản triết lý hay lịch sử, chắc hẳn sẽ tác phẩm và đi sâu vào những vấn đề nhân văn của cuộc đời thực tiễn thì có nhiều phần khó. Tuy nhiên chúng tôi cũng trích đăng lại, vì mục đích khác, GS Trần Ngọc Ninh đã bày tỏ lập trường của mình về vấn đề Đ i h c.

*

Một buổi tối mùa Thu năm Nhâm Dần, cùng với vài người bạn họp nhau trong phòng sách: áp vào bàn bàn chuyện là những giá sách uy nghi: những quyển sách chuyên môn còn thơm mùi giấy mới và những vàng đồng với những kinh truyện của xưa; triết lý sát cánh cùng khoa học, văn nghệ sánh vai với học thuật. Câu chuyện tự nhiên cũng lên tới những vùng cao rộng, ở đó chắc có những luồng gió tinh thần. Mọi người tôi thành ra Socrate, Tăng T , Abélard, Merleau-Ponty và Conant.

_ Socrate / Tô Cách Lạp Đ , là một hiền triết Hy Lạp sống ở thế kỷ IV trước TC; Tăng T là một học trò của Khổng Tử đã chép lại lời giảng của Khổng Tử thành sách Đ i H c là một trong Tứ Thư của Nho Giáo; Abélard, học trò của St Anselme, giảng dạy viên danh tiếng của Đ i H c Paris lúc khởi thủy, thế kỷ XII; Merleau- Ponty, là giáo sư triết học đồng thời ở Collège de France , Pháp; Conant, vị n tr ng Đ i h c đ ng Harvard, M m i h i h u.

GIỚI THIỆU.

Tinh Thần Đệ Hị C

Tác Giả: GS Trán Ngác Ninh

Chúa Nhật, 20 Tháng 11 Năm 2011 08:34

Socrate_ Tôi đi n các bán, cách xa nhau hai mái bán thá ká. Trên đáa hát vá sá hiáu biát cáa ngoái vát, sá tián bá thác sá là kháng khiáp, và mát ngái Hy Láp cá tánh đáy nhá tôi sau mát liáu thuác đác quá mánh, cũng phái nhán ráng có sá tián bá trong lách sá. Nháng tôi không hay đã có gì thay đái trong tâm hán cáa ngoái ta? Và cái hác đái nay khác trác nháng gì?

Abálard_ Ba trăm năm sau Tô Phu tá, á nác Do Thái Thiên Chúa đã hián ra, láy tinh thán đá linh hóa tâm hán cáa ngoái ta. Và đán đái tôi, Abálard, nháng Đái hác đáng đã mác ra, á Paris, á Oxford và kháp Âu Châu, đá tát cá mái ngái có thá cùng nhau bình luán vá nháng ván đá tinh thán.

Táng Tá_ Trác Tô tiên sinh ít lâu, á Á Đông có Kháng Kháu mà chúng tôi, nháng ngái đác nghe lái nói cáa Ngái cũng nháng ngàn đái vá sau, đáu gái là Phu Tá. Kháng Phu Tá đã đem cái Đái Hác cáa Ngái và truyán đáy lái cho các sĩ phu á Pháng Đông, và tôi, Táng Tá chép lái nháng câu nói cáa Ngái.

Socrate_ Đái hác là gì? Cá hai bán đáu nói đán Đái hác. Trong đái tôi chá biát có mát cái hác, đá thành ngái thián, đá đát đác cái chí thián cáa ngoái. Đái hác cáa Kháng Kháu khác cháng? Đái hác cáa Abálard khác cháng? Tinh thán Đái hác ngày nay khác cháng và đã đát đác tái mác nào, các bán cáa đái bây giá có thá cho chúng ta cùng biát không?

Merleau-Ponty_ Tôi là mát triát gia ngái Pháp sinh sau Platon, hác trò cáa Socrate, nhiáu lám và cũng sau cá Karl Marx mà bóng hình còn in trong thái đái.

Socrate_ Marx, phái cháng là ngái đã lán ngác bián cháng pháp?

Merleau-Ponty_ Có thá, nháng không phái là bián cháng pháp cáa Socrate, mà là bián cháng pháp cáa Hágel kia.

Socrate_ Váy thì ta không nói tái náa. Còn Bán?

Conant_ Tôi là Conant, James B. Conant, chuyên môn về giáo dục ở Đạo học trường Harvard, trường Boston, Hoa Kỳ.

Đạo Học Là Gì ?

Socrate_ Hay lắm, tất cả các Bên đều là người Đạo học. Hai ngàn bốn trăm năm Đạo học gần như là liên tục tất nhiên phải là một cái gì soi sáng cho loài người. Nhưng riêng tôi vẫn không biết Đạo học là gì cả. Hỏi sinh thời, tôi khoác một tấm áo vải thô và đi khắp mọi nơi, đến nông phố, hẻm, trong tiệm bán hàng hay nơi chợ búa, ở sân vườn đường cũng như sau một bữa tiệc vui nhộn, chỗ nào cũng có thể là chỗ Đạo học. Đạo học cũng thế chẳng?

Tăng Tử_ Khổng Tử có trường, nhưng ra khỏi trường chỗ nào cũng có thể là trường cả. Xe cưỡi Phu tử ở đâu thì ở đó. Phu tử đã truyền Đạo học cho môn đồ trong một lúc đang bước lên luân lưu, nhân một câu hỏi về Lễ giáo.

Conant_ Tất cả mọi sự đều đã khác. Đạo học ngày nay truyền học thì là một truyền sự.

Socrate_ Nếu thế như vậy, phải chăng Đông và Tây đã có thể gặp nhau được, nhưng xưa và nay thì không thể cùng chung quan niệm?

Merleau-Ponty_ Tôi hiểu triết lý trào lưu rồi. Một phải chăng cũng là hiểu, và trong cái xưa phải chăng đã có cái nay? Ở thời buổi này, tất cả cũng có thể gặp được nhau thì không có cái gì không gặp được nhau. Ngay sau đời Socrate, Platon cũng đã mở trường, và ngay sau Platon, Aristote cũng lập mở trường.

Abélard_ Nhưng Academia của Bá Lạp P Đ / Platon và Lycoeum của Á Lạp ch T / Aristote có phải là những Đạo học trường theo nghĩa ngày nay không?

Merleau-Ponty_ Điều này dĩ nhiên là không rồi. Không có một học trường nào ở thời Thế học cả mà có thể gọi là trường như những Đạo học bất luận ở thời Trung cổ và đang nay

Tình Thờn Đđi Hđc

Tác Giả: GS Trđn Ngđc Ninh

Chúa Nhật, 20 Tháng 11 Năm 2011 08:34

nđ khđ p nđ i trên thđ giđ i ngày nay. Abđlard chđ c có thđ nói cho chúng ta biđ t nhđ ng trđ đ ng Đđi hđc khi mđ i phđi thai nhđ thđ nào?

Abđlard_ Trđ đ ng Đđi hđc Paris bđ t đđ u bên lđ đđ đ ng, không có nhà đđ hđc, gđ n nhđ không có bàn ghđ đđ ngđ i, và sinh viên vđ i giáđ sđ đđm luđ n trên rđ m rđ .

Socrate_ Sđ khác biđ t vđ i nhđ ng trđ đ ng Thđ đ ng cđ đ đđu?

Abelard_ Trđ đ c hđ t là khác nhau đ ngđ đ đđ y. Trong thđ i Khđ ng Khđu cũng nhđ đ Cđ Hy lđ p, mđ i trđ đ ng có mđ t Phu tđ ; lđ i thđ đ đđ y là thđnh ngđn, hđc trò vđ n và thđ y giđ ng.

Merleau-Ponty_ Và ngay khi diđ n trđnh biđ n chđ ng, Phu tđ cũng vđ n nói mđ t mình.

Abđlard_ Ngay tđ đđ u, các trđ đ ng Đđi hđc mđ c lên đ nđ i nào quđ n tđ nhiđ u thđ y...

Merleau-Ponty_ Và vì thđ mđ t Đđi hđc đđ đ ng không bao giđ chđ t sau mđ t chđn thuđ c cigue...

Socrate_ Tđi hiđ u tđ i sao bđ n Conant nói rđ ng Đđi hđc là nhđ ng trđ đ ng sđ . Mđ i trđ đ ng Đđi hđc là mđ t cđ sđ , mđ t đđ nh chđ không phđ thuđ c vào mđ t ngđ đ i nào, đđ u ngđ đ i đđ y là sáng lđ p, cũng không gđ bó vào mđ t đđng tđ tđ đ ng và không thu đđ p đ mđ t thđ i gian. Nhđ ng còn ngđ đ i đđ hđc thì sao? Ngđ đ i đđ hđc phđ i chđng cũng là mđ t yđ u tđ quan trđ i cđ a mđ t hđc đđ đ ng?

Abđlard_ Ngđ đ i đđ hđc thì thđ i nào cũng vđ n là ngđ đ i đđ hđc. đ khđ p mđ i nđ i đđ n, lúc nào cũng là ngđ đ i trđ tuđ i, tâm hđn đ rđ ng đđ đđn tđ t cđ nhđ ng hđ t giđ ng mđ i, vđ i sđ thđm khđt hiđ u biđ t, vđ i tham vđ ng biđ n đđ i cuđ c đđ i. Hđ cùng vđ i các thđ đ đđ y, hđ p thđnh nhđ ng "Phđ đ ng" có nhđ ng danh hiđ u khác nhau.

Socrate_ Phđ đ ng là gì?

Tinh Thàn Đức Học

Tác Giả: GS Trần Ngọc Ninh

Chúa Nhật, 20 Tháng 11 Năm 2011 08:34

Merleau-Ponty_ Phäng là một hình thức thể chế nảy nở trong những văn minh Trung cổ.
Những người cùng chung một hoạt động hội tụ với nhau để thể cai trị, để giữ những quy định chung và để duy trì những người trẻ tuổi mới học nghề.

Socrate_ Những người đóng giày, người buôn vải hay người thợ y thuäc, có phải không?

Merleau-Ponty_ Đúng thôi.

Abélard_ Các người sinh viên bao gồm cả thầy và trò, học cùng nhau, hội tụ nhau, che chắn nhau, giúp đỡ nhau.

Socrate_ Thế này có còn thôi không?

Merleau-Ponty_ Các người đã một cùng với xã hội xưa; những cái tinh thần đoàn kết vẫn còn sống ở các trường Đức học xưa đáng với tên gọi. Với quan niệm “Đức học là cái học suốt đời”, giáo sư thế này càng gần sinh viên hơn bao giờ hết và khi cần vẫn sẵn sàng “xuäng đäng” cùng với các sinh viên để đòi hỏi từ do cả trí thức và tranh đấu cho những quy định chính đáng của thanh niên học hội.

Conant_ Cũng như đoàn kết vậy mà Đức học, số người người đức quy tụ với số hiểu biết một cách thông minh xuyên.

Sä CHUNG ĐäNG CäA NHIäU THä-Hä-TRÍ-THäC

Socrate_ Bạn Conant có thể giải nghĩa rõ hơn đức học không?

Conant_ Tuoi tro phoi chng la tuoi giu tng tng, nhieu sang kin tao bo nhng thi u kinh nghi m va hieu bit?

Socrate_ Toi nhn di u nay la đng.

Conant_ Con th y dy, thng la nhng nguoi hieu rng bit nhieu, kinh nghi m vng chãi, nhng nhieu khi đã bit đ u nhu m tuoi va c n ci?

Socrate_ Tuy nhien cng có nguoi, hc hoi tuy nhieu mà vn gi đ c s bng bit ca m t trí tu còn tr .

Conant_ Các trng Đoi hc quý chu ng nhng nguoi nay nh nhng bo vt , và nu Socrate có th t i làm giáo s Harvard đ c, thì chúng tôi sn sàng tr l ng r t h u và dành cho t t c cá di u kin đ làm vic.

Merleau-Ponty_ Th c đng là m t nguoi M !

Conant_ Dù sao s chung đ ng ca nhng trí th c tr và di dào tng tng v i nhng nguoi giu kinh nghi m và hieu bit to ra c các trng Đoi hc m t bu không khí cha đ ng r t thu n l i cho s c u to và th c hi n nhng ý tng m i. M t nhà triết hc đ y i trng Harvard , ông Whitehead, có nói r ng: “Trng Đoi hc truy n th s hieu bit, nhng truy n th bng cách khêu gi i tng tng ... M t trng Đoi hc mà không thành công đ c trong vic y thì không có lý do gì đ hi n h u. Cái không khí kích l y, do s hc hoi và suy xét v i trí tng tng hình dung, làm bit n di i t t c s hieu bit.”

Socrate_ Bin chng nay không gi ng cách bin chng ca tôi, nhng không ph i là không nghe đ c. B n Conant mu n nói r ng: nhng trng s Đoi hc tr c h t là nhng n i đ nguoi i tr c đ t nguoi i sau, nguoi i sau đ y nguoi i tr c, có ph i không? Và di u đáng khuy n kích là nhng công cuc hc hoi tìm tòi Đoi hc chính là nhng cuc cng tác và s chung s c ca th y và trò?

Conant_ Tôi không biết đây có phải là một viên ngọc của các nhà triết học sinh viên ở thời Trung Cổ hay không? Nhưng theo ý tôi, triết học Đồi Hốc là một chung đúc những lập trình mà những các dùng sự vắng mặt của tinh thần của các ông thầy làm những các trò đùa của những tu sĩ cho vắng mặt lên cao những đúng chi; những thầy, rồi những cái sinh lập các đảo của những người trí tuệ để khích động những người đã tiến hành vài bước và đang muốn những người khác thành công tiếp theo.

Socrate_ Chúng ta đã biết Đồi Hốc bắt đầu như thế nào và trong thế kỷ là gì. Đồi Hốc là những triết học sống ở đó lập này qua lập khác, thầy và trò cùng học hỏi, cùng tiến bộ, trong sự đoàn kết tâm trí. Thầy chỉ là những người đi học đã nhieu tu sĩ và biết nhiều, trò thì là những bậc thầy của ngày mai. Nhưng đã để rõ thế nào là Đồi Hốc của?

MỤC ĐÍCH CỦA ĐỒI HỐC

Tăng T&_ Cái học của Đồi Hốc dùng làm gì? và để có Đồi Hốc là gì?

Merleau-Ponty_ Chúng tôi xin được lĩnh giáo trình về cái Đồi Hốc của Đồi Hốc theo Khổng Khâu và cái công dụng của Đồi Hốc trong Khổng giáo.

Abélard_ Như thế, chúng tôi sẽ có thể so sánh và biết được cái hay cái dở của hai nền triết học xưa và nay, và có lẽ tìm được chân lý của một nền Đồi Hốc lý tưởng.

Merleau-Ponty_ Tôi xin Abélard hôm nay hãy hoãn không bàn Sic et Non về vấn đề này nhé. Bây giờ chúng ta chỉ tìm hiểu Đồi Hốc mà thôi.

Tăng T&_ Than ôi! Để có của Khổng phu tử đã bị người đời sau làm sai lệch đến nỗi rằng lập các của Phu tử cũng không còn nguyên vẹn nữa. Tôi nhớ rằng Phu tử dạy Thái Học tức là cái học bao gồm, mà về sau người ta chép là Đồi Hốc, rồi giảng như Chu Hi là cái học cho người lập! Hay là cái học cho người chấp chính! Và các Nho gia sau nữa lại mâu thuẫn đến nỗi dùng sách Đồi Hốc làm cuốn sách đầu tiên để bước vào Nho giáo!

Để có của Đồi Hốc là sự làm sáng cái đức sáng của trời cho và coi người khác như chính bản thân.

Socrate_ Tôi đi m này, đi o c a Khng Khâu cũng không xa ý nghĩ c a tôi. Và tôi nghĩ rng n u trong hai vi c này, ta đi t đi c đi n cái Chí Thi n thì ...

Tăng T_ Khng t cũng nói đúng nh th : t i ch c Chí Thi n.

Merleau-Ponty_ V y thì Địch học c a Khng t là m t ngành c a Tri t học.

Abélard_ Nhng khác c ch Khng học là cái học đi tu thân còn Tri t học là cái học đi tìm hi u chân lý bng cách suy lu n.

Merleau-Ponty_ Khác nhau cái khác c a Đ o và H c.

Conant_ Tôi xin phép tr v v i v n đi Địch học. Theo thi n ý, giá mà Khng t nói là “ Địch học chi đi o, t i...tân dân”, ch không ph i là “t i thân dân”, thì có l cũng không xa quan ni m c a chúng tôi v Địch học là m y.

Tăng T_ Chính là sau tôi, có k s a ch thân dân thành tân dân, và cũng chính Chu Hi i nói rng tân dân là đúng, thành ra cho đi n nay h u th v n m. Làm nh Tăng này và các môn đi c a Tăng không vi t n i đi c ch thân ! Thân, nghĩa là yêu mà g n, nhng th i x a ch thân còn gi cái nghĩa m nh, cái nghĩa nguyên th y c a nó, là coi nh chính thân mình.

Conant_ Nh v y, theo ý Tăng T, Địch học ngày nay không ph i là Địch học hay Thái học c a Khng T ?

Tăng T_ Tôi nghĩ rng không.

Conant và Merleau-Ponty_ Tôi cũng nghĩ thế .

Socrate_ Thế thì chúng ta có thể lập luận được câu hỏi lúc này của Tăng thế .

Tăng Thế_ Rồi ông Đồi hốc bây giờ dùng làm gì ? Có công dụng gì ? Câu hỏi thế hai về Đồi hốc chỉ Đồi, thế nhiên không còn nữa.

Conant_ Tôi trả lời mà phần câu hỏi này: Trồng ông Đồi hốc là nơi đào luyện nhân lực trí thức mới, nghĩa là nhân lực lãnh đạo tinh thần và chuyển đổi các hoạt động trong xã hội.

Socrate_ Lãnh đạo việc báo và báo cũ, như cái trồng lý tưởng mà Platon đề nghị có phải không ? Các báo nhân chức đầu tiên của Platon đã muốn có một nền giáo dục để báo cho nhân lực để báo chức năng, trong cuốn Công hòa luận. Platon còn dám gán cả ý nghĩa này cho tôi, tuy tôi không khi nào nghĩ thế .

Tăng Thế_ Tây phương cũng giống Đông phương cả về nhân lực đi mà y hay sao ?

Conant_ Nước nào cũng có nhân lực trồng kê là Đồi hốc Quân sự, thế nước Mỹ, nước Nga, cho đến nhân lực nước Việt Nam ; nhân lực thế thì nhân lực trồng này báo thế lập chức không nằm trong nhân lực trồng Đồi hốc của chúng tôi vì nhân lực lý do an ninh không giống nhân lực lý do mà Platon đã nêu lên.

Socrate_ Thế còn lãnh đạo tinh thần và lãnh đạo hoạt động của xã hội thì sao ?

Conant_ Trong cái thế giới phức tạp ngày nay, sự sống còn của một nước tùy thuộc rất nhiều vào thế giới nhân lực chung và thế giới tâm sáng suốt của dân trong nước.

Socrate_ Thế thì Thế giới cũng vậy.

Abelard_ Thôi Trung cũng thôi.

Tăng Tá_ Á Đông cũ không khác.

Merleau-Ponty_ Nháng ngày xưa, số thánh váng chỉ tùy thuộc vào quân đội mà thôi. Quân đội mà hùng mạnh thì chiám cá đáng nhiáu đất đai và bát đáng nhiáu nô lệ để phục vụ: đó là số thánh váng ngày xưa. Hơn thế nữa, ngay xưa mà thánh váng không có quân đội hùng mạnh thì chỉ chóng làm miếng ngon cho các lân bang. Còn số đáng tâm của dân trong nước là một đáu mà nháng người cầm quyền thì xưa gọi là vua hay hoàng đế, báo chúa hay thá lãnh, hay bát cứ gì đi nữa, cũng đáu không cần biết tới, miễn là có một số quân tinh nhuá để chỉ háng đá báo vệ cho mình là đủ.

Chúng tôi thời nay là nháng người thừa hưởng gia tài của thế kỷ 18. Thế kỷ này có hai việc xảy ra: một là cuộc Cách mạng Khoa học, hai là cuộc Cách mạng Pháp.

Conant_ Và Cuộc Cách mạng Mán a. Đúng như thế, vì số thánh váng trước hết là kết quả của nháng khám phá khoa học và số áp dụng kỹ thuật.

Merleau-Ponty_ Và kết quả của nháng cuộc Cách mạng chính trị hay xã hội là số thức ăn của quần chúng trước nháng ván đề công quyền.

Socrate_ Đái hác phải chăng là chỉ để khám phá khoa học, để đào tạo kỹ thuật gia và để nghiên cứu nháng ván đề công quyền và công ích ?

Conant_ Nếu chúng ta thêm vào đó một điểm nữa là Đái hác, trong bất cứ khoa nào, lúc nào người ta cũng háng vẽ biên giới của số hiểu biết để thăm dò nháng vùng đất mới, thì có lẽ chúng ta đã nói hết công dụng của Đái hác trong thời đại này.

Abálard_ Số lãnh đạo tinh thần phải chăng cũng là nháng đáu xảy ?

Tinh Thôn Đồi Học

Tác Giả: GS Trán Ngác Ninh

Chúa Nhật, 20 Tháng 11 Năm 2011 08:34

Merleau-Ponty_ Khoa học, kỹ thuật, luật pháp, kinh tế, đã đứng thành ra những phạm trù quan trọng của tinh thần, đời sống con người của thế kỷ hai mươi. Những công văn chương, mỹ thuật, triết học, văn hóa nữa, là những hoạt động mà người ta đời công nhận là “tinh thần” hơn là những khoa quan trọng Đồi học.

Abélard_ Còn tôn giáo, thế kỷ là vấn đề tâm linh ?

Merleau-Ponty_ Đã lâu rồi, khoa thần linh học, vấn đề thế kỷ những gì đòi hỏi lòng tin nhiều hơn là sự hiểu biết, đã tách rời ra khỏi các trường Đồi học và thu về những trường riêng cho các tu sĩ của các tôn giáo. Các trường Đồi học, nếu người ta nói đến những vấn đề này, thì thế kỷ là nói triết lý. Các trường Đồi học không phải thuộc đời nữa.

Abélard_ Người ta đã đi xa quá, thế kỷ khi tôi bắt đầu đem triết lý vào thần linh học.

TINH THÔN ĐỒI HỌC

Täng Tá_ Có một điều mà Tăng này chưa thấu đáo, là Đồi học ngày nay chia ra nhiều khoa như thế thì làm sao có thể đặt tên cho “quán chi”.

Conant_ Câu hỏi của Tăng thế kỷ là một câu hỏi rất trọng đại, những vấn đề này chúng ta đã sang một mặt khác về tinh thần Đồi học.

Socrate_ Vậy thì ta bàn luôn về tinh thần Đồi học.

Abélard_ Đồi học là những trường học, là những khi hay những phạm trù sinh viên, những trường Đồi học là thế kỷ, hiện hữu trong thế kỷ. Nếu thế kỷ thì tinh thần Đồi học là gì, nếu không phải là cái Danh chung...

Tinh Thận Đòi Học

Tác Giả: GS Trán Ngác Ninh

Chúa Nhật, 20 Tháng 11 Năm 2011 08:34

Táng Tá_ ... cái Đác

Socrate_ ... cái Cáu cánh hay Ý táng.

Merleau-Ponty_ Tôi nghĩ rằng chúng ta không nên quá thiên về một triết thuyết nào cả, dù là cả a Kháng giáo, cả a Socrate hay cả a Abálard. Chúng ta hãy thử phân tích cái tinh thần Đái học xem đã.

Táng Tá_ Xin đác nghe.

Merleau-Ponty_ Thực ra thì có lẽ không có một điều gì mà chúng ta chưa nói đến. Số này nói cả a Đái học, từ lúc khi thầy Thák thá Mái Hai đến nay đã bộc lộ ra một tinh thần thuần nhất rất đặc sắc., trong một xã hội phi lý và máp má. Chính là nhờ cái tinh thần này mà một phần nào có được sự ổn định trong xã hội, để người thúc đẩy những biến đổi làm cho xã hội tiến bộ dần dần và mỗi ngày mở rộng hơn.

Socrate_ Tôi có cảm tưởng như Merleau- Ponty cũng đang đem mình trong một triết thuyết. Phải chăng đây là triết lý hiện sinh hay là triết lý của phi lý ?

Conant_ Tôi cũng nghĩ như Socrate; tuy nhiên, bước ra ngoài những chỗ quá đặc biệt của triết học đi, tôi cũng nhìn hoàn toàn đồng ý với Merleau-Ponty.

Socrate_ Tôi muốn xin phép được trả lời những điều này cho tôi. Merleau-Ponty nói rằng ta đã chạm đến vấn đề tinh thần Đái học rồi. Có phải khi chúng ta nói rằng ta là Đái học chia ra nhiều khoa chẳng ?

Conant_ Đái học chia ra nhiều khoa vì từ một trình độ nào đó người ta phải chuyên môn, nghĩa là thu hẹp sự hiểu biết và sự làm của mình trong một địa hạt nhất định sự hiểu biết đó dần dần và công việc được tinh vi và nghiêm chỉnh,

Täng Tä_ Không thä cách trí và quán chi đä cä nä a chẳng?

Conant_ Trong thä cä tä i cä a thä giä i ngày nay, đó là mä t đä u không thä thä c hiä n đä cä nä a, nä u hai chä y đä c hiä u là biä t hä t cái biä t cä a ngä i ta và bao trùm đä c hä t cái hä c và cái làm cä a thiên hä .

Tuy nhiên, Đä i hä c không có cái nguy hä i cä a sä chuyên môn hä p hä i và quá đáng. Đây là mä t đä m rä t quan trä ng trong tinh thä n Đä i hä c. Trong bä t cä ngành nào và ngay ä nhä ng trä ng hä p sä chuyên môn đä a tä i mä t trình đä rä t cao, sä hä c Đä i hä c vä n có nhä ng cä a ngä bä ng đä sä hiä u biä t cä a mä i ngä i đä c mä rä ng sang cä nhä ng phä m vi khác cä a sä hiä u biä t.

Socrate_ Có thä đä c không?

Conant_ Nhä ng cä gä ng liên tiä p cä a Đä i hä c cũng đã có khá nhiä u kä t quä .

Merleau-Ponty_ Vä iä i chúng ta cũng không nên quên rä ng khi đã tä i mä t trình đä nào đó, đä u chä là ä trong chuyên môn, tri thä c cä a ta cũng mä rä ng ra nhiä u ä nhä ng đä hä t liên quan, vì sä tä ng đä ng cä a nhiä u đä u căn bä n.

Conant_ Hä n nä a, sä tä chä c mä t trä ng Đä i hä c thä ng tä p hä p tä cä các khoa trong cä sä , đä cho luôn luôn có nhä ng sä gä p gä , trao đä i và cä ng tác rä ng rä i khoáng đä t giä a các ngành cä a sä hiä u biä t và giä a các cá nhân làm viä c trong Đä i hä c.

Socrate_ Luä t khoa gä n gä i đä c vä i Văn khoa ?

Abälard_ Văn khoa qua đä c Triä t lý ?

Socrate_ Triä t lý nhìn sang đä c Khoa hä c ?

Abélard_ Khoa học chung sống với Y khoa ?

Socrate_ Y khoa đang chiếm lĩnh với Luật khoa ?

Abélard_ Và tất cả các khoa đều có thể soi sáng nhau, học hỏi nhau, góp sức với nhau ?

Conant_ Đúng thôi. Đới học, sống học thì chẳng không tán, hợp chẳng không ly, và nhờ thế mà có thể thực hiện được sự chuyên môn mà không mất hết cái ý quán chi.

Merleau-Ponty_ Học nhờ, sống chung đang tạo ra bầu không khí rất thuận lợi cho sự nảy nở những quan niệm mới và cho sự tìm tòi.

Socrate_ Đây có lẽ khác tinh thần Đới học mà Conant có nói chiếm lĩnh lúc nảy: sống học chẳng Đới học luôn luôn học hỏi với những đứa trẻ còn tìm tòi, chẳng đứa trẻ khai thác.

Merleau-Ponty_ Phải rồi cái học Đới học đứa trẻ cùng các cậu bé biết, đến những đứa trẻ biết ta chẳng biết.

Tßng Tá_ Tá vißt: Tri chi vi chi tri, bất tri vi bất tri, thế tri dã. Biết là biết, không biết là không biết, thế là biết với.

Merleau-Ponty_ Câu nói của Khßng tử quả đã làm sáng đứa trẻ nào là thế học. Những không những sinh viên phải có thế học, lẽ còn phải cố gắng để đứa trẻ những câu hỏi xác thế với những đứa trẻ “bất tri”. Sống học và sống hỏi, với mặt tương quan học ngang nhau, luôn luôn đi sát với nhau để bắt gặp lẫn nhau.

Tinh Thận Đòi Học

Tác Giả: GS Trần Ngọc Ninh

Chúa Nhật, 20 Tháng 11 Năm 2011 08:34

Conant_ Và sự tìm tòi đi theo. Tìm tòi chính là một hoạt động biểu hiện cho tinh thần Đòi học.

Merleau-Ponty_ Thúc ra thì đột đợc một câu hỏi tiếp là đã gặp gỡ quy đợc vấn đề rồi.

Abélard_ Có một điểu gì có thể có một giải pháp vĩnh viễn không?

Merleau-Ponty_ Dĩ nhiên là không. Các câu hỏi phụ nhau kết tiếp nhau, xong câu này lại ra câu khác, dần dần đưa đến một tổng hợp bao quát, và cũng có khi đưa tới một kết quả bất ngờ, hoàn toàn trái ngược, làm đảo lộn tất cả những căn bản cũ đợc.

Conant_ Đòi học chính là nơi tiếp xúc những sự học hỏi học hỏi và chỉ vô đợc, ngộ học làm lùi những điểu còn tiếp tìm trong sự hiện diện. Đây trí tò mò, óc sáng kiến đợc nuôi dưỡng uốn nắn đợc thúc đẩy những khám phá và những phát minh mới ...

Merleau-Ponty_ ... đợc cứu tạo những quan niệm nhiều nghĩa lý, đợc xây dựng những phương pháp hay tạo tác những phương tiện hiện diện.

Socrate_ Ta có thể gọi điểu này là óc thám hiểm.

Conant_ Hay là tinh thần tiến bộ.

Merleau-Ponty_ Hay là sự bất mãn. Đó là một điểu rất quan trọng trong tinh thần Đòi học. Sự tiến bộ của loài người, tất cả các phương diện, hoàn toàn nhờ sự bất mãn của một số người. Đòi học là quê hương của sự bất mãn, và vì thế đã là nơi tiếp những mầm mống của những tiến bộ, trên địa hạt xã hội, văn hóa cũng như khoa học.

Socrate_ Có gì tiếp tục gì những người cảm quy định không?

Abélard_ Ngay tđ u khi các trng Đới h c m i phôi thai, sinh viên đã ph i ch u nh ng hành h c a c nh sát chính quy n.

Merleau-Ponty_ Còn giáo s thì không nh ng là b b t b giam c m, còn có khi b Giáo hoàng ph b ra ngoài đ o, nh chính trng h p c a Abélard. L ch s tranh đ u c a Đới h c đã có nh ng trang đ m máu; và nh th ngày nay, s t do t t ng m i đ c công nh n là m t quy n b t khà xâm ph m Đới h c đ ng.

Abélard_ B t khu t và t do cũng là nh ng đ m quan h c a tinh th n Đới h c. S gi ng d y t do. S tìm tòi t do. S can đ m c a tinh th n.

Socrate_ S t do có th đi đ n đâu ? Có gi i h n gì không ?

Merleau-Ponty_ S t do Đới h c có th đi xa m và ch có gi i h n là s th t. Vì s h c Đới h c luôn luôn đi sát biên gi i c a s hi u bi t và s tìm tòi có nghĩa là v t qua biên gi i, nên b t c lúc nào cũng có th gây nên sóng gió n u g p nh ng ng i c m quy n câu n h p hoi, dù trong ph m vi th quy n hay th n quy n. H n n a, t t c cái h c Đới h c, k c nh ng khoa tr u t ng nh t, đ u có g c trong s th c và ch a đ ng nh ng công vi c th c t . đây tri và hành qu n quýt l y nhau, d a vào nhau, thúc đ y nhau. M i quan ni m m i có th là m t quan ni m cách m ng, v v t lý, sinh lý, hay chính tr kinh t , hay tri t h c và văn ch ng cũng th .

Tăng T _ Tri hành h p nh t là m t ý t ng h tr ng; Đới h c có c s bi t và làm không ?

Merleau-Ponty_ Th c ra thì cái v ch ngăn cách s bi t và làm r t m ng manh và g n nh là không có. Có khi vi c làm đi tr c cái bi t, có khi bi t đã r i m i làm sau. đ trong cái này đã có cái kia r i, nên phân bi t tri và hành là gi t o. Auguste Comte ngày tr c cũng đã nói: “Hi u, do đó bi t tr c, bi t tr c do đó hành đ ng.”

Nh ng mà ng i ta d dàng công nh n cái quy n t do hi u bi t và tìm tòi Đới h c bao nhiêu thì ng i ta khó khă đ i v i s tham gia ho t đ ng c a ng i Đới h c b y nhiều.

Socrate_ Ông tất cả các lãnh vực hay chỉ riêng về mặt chính trị thôi ?

Merleau-Ponty_ Ông đâu thì chỉ riêng về phạm vi của Tôn giáo. Tôn giáo ở thời Trung cổ chỉ phạm vi của ông tất cả các ngành của ông: giáo lý có thể là phạm vi, cũng như nói là trái đất tròn hay nói rằng máu lưu thông tìm qua phổi.

Số nghi ngờ về phạm vi của chính trị mới có trong thời gian gần đây chỉ của lâu và hiện nay cũng vẫn còn. Đó là kết quả sự phát xuất những chủ nghĩa chính trị. Những cuộc thanh lọc trong Đạo học đã lên tiếng để những chính thể được tài, thì coi mình là được quy định những giới chân lý, như ở Nga sau cuộc cách mạng 1917, ở Đức sau khi Hitler cướp chính quyền. Những cuộc hiện nay cũng bắt đầu những lý luận, vì sự rằng một vài giáo sư Đạo học có thể lãnh đạo được một số thanh niên và tạo ra một luồng gió để lập hội cho chính quyền đang tại chỗ.

Socrate_ Ngày sinh thời của tôi đã có vấn đề này rồi.

Merleau-Ponty_ Họ quên một rằng những biến đổi xã hội có thể sâu rộng sau một phát minh mới về khoa học, nhưng hiện là vì chính kiến của giáo sư. Chúng ta, nếu không có cuộc cách mạng kỹ thuật và sự bành trướng quá của kỹ thuật trong những năm khi thị trường của nền kinh tế máy móc, thì sự không phát sinh ra một giai cấp vô sản và cũng làm gì có Karl Marx và công sản chủ nghĩa? Nếu thời đại của chúng ta không chỉ phạm vi của nguyên năng và chỉ tạo ra được óc đi tìm, biết đâu của biến đổi thì giới đã chỉ hòng toàn đạo luận?

Socrate_ Lúc này Merleau-Ponty nói rằng Đạo học là một yếu tố để nên đạo xã hội. Bây giờ ông cũng Merleau-Ponty nói rằng tất cả các ngành Đạo học đâu có thể thúc đẩy được những cuộc biến đổi xã hội sâu rộng trong xã hội. Nhưng thì có mâu thuẫn không?

Merleau-Ponty_ Mọi người nghe qua, có thể là hai ý tưởng trái ngược nhau, nhưng theo tôi, hai ý tưởng này bổ sung cho nhau chỉ không tiêu hủy nhau. Vì rằng không có một xã hội nào ngừng đổi mới, những người không ai biết xã hội ngừng về những người nào cho đến khi xây dựng được một nền Đạo học vững chắc.

Conant_ Đạo học không phải là những cái đạo của xã hội. Đạo học nhận cái trách nhiệm của mình đối với xã hội. Những cái đạo, xã hội cũng công nhận cho về những đạo và đạo về tiến phong của Đạo học. Đó là sự liên quan giữa Đạo học và xã hội. Đó cũng là một điểm quan trọng trong tinh thần Đạo học. Ta tạm gọi là tinh thần trách nhiệm của Đạo học.

Socrate_ Nhị thức là công bằng, và tôi đồng ý rằng công bằng là đức tính quan trọng nhất trong một quốc gia.

Conant_ Chúng tôi nghĩ đây là dân chủ. Địch hịch phải là một xã hội mới, không có sự kìm hãm gì...

Merleau-Ponty_ Kìm hãm sự kìm hãm chúng ta?

Conant_ Kìm hãm sự kìm hãm chúng ta, kìm hãm nam nữ, kìm hãm giai cấp hay bất cứ một cái gì quá khắt khe hay tuồng lai đã làm hay sự làm chia rẽ loài người và làm ta thiệt những tài năng một cách phi lý. Địch hịch chỉ có một tiêu chuẩn là tài năng để đánh giá trình độ của một người. Bất cứ ai, một cô gái là sinh trưởng một người sang hay hèn, da trắng hay có màu, cũng vào để vào Địch hịch và trở nên những người lãnh đạo. Đây là cái nguyên tắc của xã hội mới, của dân chủ. Địch hịch góp phần rất nhiều vào sự xây dựng dân chủ bằng cách mở rộng những vách ngăn trong xã hội cũ, và dĩ nhiên là chính Địch hịch cũng phải là một xã hội dân chủ lý tưởng.

Merleau-Ponty_ Tinh thần dân chủ thấm nhuần Địch hịch; cách dạy học, phương pháp thức thức công việc, sự tham gia của người dân, tinh thần trách nhiệm, tất cả đều hướng vào xây dựng dân chủ.

Socrate_ Tôi đã góp sáng. Chúng ta nghĩ đàm luận với nhau cũng khá lâu rồi. Tôi cảm ơn các bạn đã góp ý, một đôi lúc rất là nhiệt thành, và một phần nữa mà tôi không biết.

Tăng Tác_ Tôi khi chia tay, Tăng Tác muốn hỏi thêm một điều: Chúng ta đã xét về Địch hịch Tô Ân Sang Mác; không biết rằng những người như hay những người mới, có thể có một nền Địch hịch theo đúng tinh thần Địch hịch hay không?

Merleau-Ponty_ Tinh thần Địch hịch không phải là một ngày mà tạo ra được. Sau tám trăm năm, Địch hịch mới thực sự là trở nên thành.

Tinh Thàn Đồi Hốc

Tác Giả: GS Tràn Ngoc Ninh

Chúa Nhật, 20 Tháng 11 Năm 2011 08:34

Conant_ Nhàn ng nhàn ng n... c m... i không b... t bu... c ph... i theo đúng v... t xe c... a chúng tôi và ph... m
l... i c... nhàn ng l... i l... m c... a chúng tôi trong l... ch s... . T... t c... nhàn ng n... c m... i đ... c l... p hay khai qu... c
đ... u có ngay nhàn ng tr... ng Đ... i h... c. Ngay t... đ... u, có l... cũng ch... a th... có đ... c tinh thàn Đ... i h... c,
cũng nh... n... c tôi cách đây năm mu... i năm, nhàn ng r... i s... có. Ch... có chuy... n chóng hay ch... y,
và s... đó là tùy ta.

GS TRÀN NGOC NINH

Sài Gòn, Mai 1964